

สกุลและชนิดที่เปลี่ยนแปลงไปของพืชสมุนไพรไทยในวงศ์ดาวเรือง

วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล

พืชวงศ์ดาวเรืองเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ที่มีการพัฒนาสูงสุด เป็นไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม พบน้อยที่เป็นไม้ต้นหรือไม้เลื้อย ใบเดี่ยวเรียงสลับหรือเรียงตรงข้ามหรือเรียงเป็นวงรอบ ใบมักจะเว้า ไม่มีหูใบ ดอกช่อกระจุกแน่น ใบประดับหุ้มช่อดอกเรียกว่า วงใบประดับ ช่อดอกโดยทั่วไปของพืชวงศ์นี้มักจะมีดอกย่อยรูปรีนอยที่อยู่ที่ยอดจานฐาน ช่อดอกเรียกว่า ดอกวงนอก และดอกย่อยเป็นหลอดอยู่ที่กลางจานฐานช่อดอกเรียกว่า ดอกกลาง แต่อาจพบช่อดอกแบบที่มีแต่ดอกแบบใดแบบหนึ่งก็ได้ กลีบเลี้ยงลดรูปลงเป็นขนเรียกว่า แอปพัส จะอยู่จนเป็นผลเพื่อช่วยในการกระจายพันธุ์ของผลโดยการปลิวไปตามลม กลีบดอก 5 กลีบ เชื่อมติดกัน ส่วนใหญ่พบ 2 แบบ คือ แบบเป็นหลอด หลอดกลีบดอกแคบปลายแยกเป็นแฉก สมมาตรตามรัศมี ส่วนใหญ่สมบูรณ์เพศ และเป็นแบบรูปรีนอย แบบนี้หลอดกลีบดอกจะสั้นปลายรวมกันเป็นแผ่นคล้ายลิ้น สมมาตรสองซีกเหมือนกัน ส่วนใหญ่เป็นดอกเพศเมีย อาจพบที่เป็นหมันหรือสมบูรณ์เพศได้บ้าง ผลแห้งเมล็ดล่อนปลายมีปีก (cypsela)

พืชวงศ์นี้ทั่วโลกมีประมาณ 1,191 สกุล (genera) 32,913 ชนิด (species) ประเทศไทยมีที่รายงานในความก้าวหน้าของ Flora of Thailand, Volume 13, Part 2 จำนวน 107 สกุล 240 ชนิด (5) สกุลและชนิดของวงศ์ดาวเรืองซึ่งใช้เป็นพืชสมุนไพรที่เปลี่ยนแปลงไป คือ

พืชสมุนไพรที่เปลี่ยนแปลงไป

ชื่อไทย	ชื่อพฤกษศาสตร์ (เดิม)	ชื่อพฤกษศาสตร์ (ที่เปลี่ยนแปลง) (4)
ผักคราด	<i>Acmella oleracea</i> (L.) R. K. Jansen	<i>Acmella uliginosa</i> (Sw.) Cass.
ปิ่นนกลี	<i>Bidens pilosa</i> L. var. <i>minor</i> (Blume) Sherff	<i>Bidens pilosa</i> L.
ผักกาดโคก	<i>Blumeopsis flava</i> (DC.) Gagnep.	<i>Blumea flava</i> DC.
หญ้าอีง่า	<i>Camchaya eberhardtii</i> (Gagnep.) Kitam.	<i>Iodocephalus eberhardtii</i> Gagnep.
กะเม็งตัวผู้	<i>Complaya chinensis</i> (L.) Strother	<i>Sphagneticola calendulacea</i> (L.) Pruski
โตไม่รู้ล้ม	<i>Elephantopus scaber</i> L.	<i>Elephantopus scaber</i> L. var. <i>scaber</i>
เบญจมาศดอย	<i>Ethulia megapolitana</i> Sch.Bip. ex de Vriese (ข้อมูลเดิมที่ตรวจสอบผิดพลาด <i>Ethulia megacephala</i> Sch.Bip. ex Miq.)	<i>Ethulia conyzoides</i> L. f.

ชื่อไทย	ชื่อพฤกษศาสตร์ (เดิม)	ชื่อพฤกษศาสตร์ (ที่เปลี่ยนแปลง) (4)
ว่านมหากาฬ	<i>Gynura pseudochina</i> (L.) DC. var. <i>hispida</i> Thwaites	<i>Gynura pseudochina</i> (L.) DC.
เชียงแพงม้า	<i>Inula cappa</i> (Buch.-Ham. ex D. Don) DC.	<i>Duhadea cappa</i> (Buch.-Ham. ex D. Don) Pruski & Anderb.
หนาดเหลี่ยม	<i>Inula polygonata</i> DC.	<i>Pluchea polygonata</i> (DC.) Gagnep.
หนาดดอย	<i>Laggera pterodonta</i> (DC.) Sch.Bip. ex Oliv.	<i>Laggera crispata</i> (Vahl) Hepper & J. R. I. Wood
ผักกาดโคก	<i>Laggera falcata</i> (D. Don) Kuntze	<i>Blumea flava</i> DC.
หมอน้อย	<i>Vernonia cineria</i> (L.) Less var. <i>orientalis</i> Kitamura	<i>Cyanthillium cinereum</i> (L.) H. Rob.
หนาดคำ	<i>Vernonia squarrosa</i> (D. Don) Less.	<i>Acilepis squarrosa</i> D. Don
ตานหม่อน	<i>Vernonia elliptica</i> DC.	<i>Tarlmounia elliptica</i> (DC.) H. Rob., S. C. Keeley, Skvarla & R. Chan

เอกสารอ้างอิง

1. Koyama H, Bunwong S (Vernonieae) Pornpongrungrueng P (Inuleae: Blumea), Hind DJN. Compositae (Asteraceae). In; Santisuk T, Balslev H, eds. Flora of Thailand, Volume Thirteen, Part Two. Bangkok: Prachachon Co. Ltd., 2016:143-428.
2. The International Plant Names Index (IPNI) <http://www.ipni.org/ipni/plantnamesearchpage.do>.